

УДК 658.14/.17(477):004

Попівняк Ю.М., асистент

Львівський національний університет імені Івана Франка

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

© Попівняк Ю.М.

У статті розкривається суть поняття “інформація”. Також розглядаються вимоги до її формування, досліджується роль і склад інформаційного забезпечення фінансового механізму управління витратами.

Ключові слова: дані, Інтернет, інформація, фінансовий механізм.

In the article the essence of concept “information” is elucidated. Also the requirements to it’s formation are examined, a role and composition of the information maintenance the financial mechanism of expenses management is researched.

Key words: data, Internet, information, financial mechanism.

В статье раскрывается суть понятия “информация”. Также рассматриваются требования к ее формированию, исследуется роль и состав информационного обеспечения финансового механизма управления расходами.

Ключевые слова: данные, Интернет, информация, финансовый механизм.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Обґрунтованість аналізу та рівень ризику при прийнятті управлінських рішень залежать від інформаційного забезпечення цих процесів. Саме інформаційне забезпечення за умов своєчасності, точності, достовірності та повноти інформації дозволяє з мінімальним рівнем невизначеності формулювати та приймати ефективні рішення, досягати цілей управління шляхом виконання тих чи інших завдань.

У сучасних умовах господарювання існує безліч видів та джерел інформації. Зростання обсягів фінансової інформації, доступної для користування, не завжди свідчить про її якість. Для того, щоб інформаційне забезпечення виконувало свої функції на підприємстві, воно повинно формуватися у відповідності до певних критеріїв та поставлених завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань сутності та місця інформації й інформаційних технологій в обліку займалися М.М. Бенько, Н.М. Войтюшенко, М. Желена, Я.В. Мех, С.Я. Салига, В.Д. Шквір та ін. Проте, недостатня увага до

проблем інформаційного забезпечення фінансового механізму управління підприємством і, зокрема, витратами у працях вітчизняних та зарубіжних вчених зумовлює необхідність та актуальність дослідження в даному напрямі.

Метою дослідження виступає визначення ролі та структури інформаційного забезпечення фінансового механізму управління витратами підприємства. Для досягнення мети необхідно вирішити такі завдання, як: визначення суті поняття “інформація”, розгляд класифікації інформації, з’ясування вимог до фінансової інформації, а також дослідження складу інформаційного забезпечення фінансового механізму управління витратами.

Виклад основного матеріалу. В сучасних ринкових умовах все більша роль відводиться інформації, діяльність кожного підприємства повинна базуватися на інформації, чому сприяють наступні чинники: “глобалізація ринкової економіки; зростання потреб в точній та своєчасній інформації; стрімкий прогрес у сфері технічного і програмного забезпечення; зміна пасивної ролі інформації на активну; підвищення рівня комп’ютерної грамотності населення; зміна стилів управління; виникнення інформаційних систем, що акумулюють професійні знання; розвиток організаційної творчості в умовах конкуренції” [11, 10].

Загалом підприємство використовує інформацію у таких напрямках: для зростання прибутку і розширення ринків; для зниження ризику та зменшення невизначеності; для отримання влади і засобів впливу на інших учасників ринку; для контролю та оцінки продуктивності й ефективності власного підприємства [8, 23].

Насамперед розглянемо суть категорії “інформація”. Для цього представимо підходи до її визначення у вигляді таблиці 1.

Є три підходи до визначення суті інформації. Перший ототожнює її зі знанням, другий – обмежує предметну сферу аналізованого поняття соціальними та біологічними процесами, відкидаючи існування інформаційних процесів в неорганічній природі. Третя точка зору пов’язана з атрибутивним розумінням інформації та передбачає охоплення всіх явищ природи поняттями речовини, енергії й інформації [14, 11-12].

В економічній літературі, поряд із поняттям “інформація”, вживаються також терміни “знання”, “дані”. Детальніше зупинимось на визначенні їх сутності.

Таблиця 1

Підходи до трактування поняття “інформація”

№	Джерела	Визначення терміну
1	2	3
1	Цивільний кодекс України [1]	Документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що мали або мають місце у суспільстві, державі та навколишньому середовищі
2	Закон України “Про захист економічної конкуренції” [2]	Відомості в будь-якій формі й вигляді та збережені на будь-яких носіях (у тому числі листування, книги, помітки, ілюстрації (карти, діаграми, органіграми, малюнки, схеми тощо), фотографії, голограми, кіно-, відео-, мікрофільми, звукові записи, бази даних комп'ютерних систем або повне чи часткове відтворення їх елементів), пояснення осіб та будь-які інші публічно оголошені чи документовані відомості
3	Н.М.Войтюшенко [4, 10] В.Д. Шквір, А.Г. Загородній, О.С. Височан [16, 39]	Сукупність знань про навколишній світ, яка включена у комунікативний процес; форма зв'язку між керуючими і керованими об'єктами, що становлять будь-яку систему управління
4	М.М. Бенько [5, 12]	Сукупність різноманітних знань, сигналів, відомостей, повідомлень про фактичні та інші процеси і явища, що відбуваються в матеріальному світі, що їх певна система сприймає (збирає, зберігає, обробляє) від навколишнього середовища (вхідна інформація), видає в навколишнє середовище – систему (вихідна інформація) або зберігає її в собі (внутрішня інформація) і використовує для визначених цілей
5	М.В. Бастріков [3, 5]	Відображення реального світу; будь-які відомості, що є об'єктом зберігання, передачі та перетворення

6	Е.Л. Румянцева, В.В. Слюсарь [13, 7]	Відомості про об'єкти і явища навколишнього середовища, про їх параметри, властивості і стан, які зменшують наявний щодо них ступінь невизначеності, неповноти знань
7	За ред. Ю.Ф. Симионова [9, 55]	Специфічні відносини між людьми стосовно генерації, оновлення, поширення і споживання знань
8	В.М. Гужва [6, 7]	Відомості про навколишній світ (об'єкти, явища, події, процеси тощо), які зменшують міру існуючої невизначеності, неповноти знань, відчужені від їх творця і які стали повідомленнями (вираженими певною мовою у вигляді знаків, у тому числі й записаними на матеріальному носії), які можна відтворити шляхом передачі людьми усним, письмовим або іншим способом (за допомогою умовних сигналів, технічних та обчислювальних засобів тощо)
9	Сучасний економічний словник [12, 140]	Будь-яке повідомлення про що-небудь; дані, значення економічних показників, що є об'єктами зберігання, обробки і передачі, та використовуються в процесі аналізу і прийняття управлінських рішень в управлінні; один із видів ресурсів, що використовуються в економічних процесах, отримання якого потребує витрат часу та інших видів ресурсів, у зв'язку з чим ці витрати необхідно включити у витрати виробництва і обігу; одна із трьох фундаментальних субстанцій (речовина, енергія, інформація), що складають сутність світобудови та охоплюють будь-який продукт розумової діяльності, перш за все – знання, образи

Н.М. Войтюшенко та Л.О. Цибульська зазначають, що “знання перетворюється на інформацію з моменту його фіксації на будь-якому носії”, а інформація перетворюється у дані, якщо вона подана у формалізованому вигляді, що дозволяє її передавати, обробляти за допомогою технічних засобів [4, 11-12]. Деяко іншого погляду на суть

окресленого питання дотримується Р.Л. Дафт, який під даними розуміє “сірі” факти і цифри, в яких немає нічого особливого і які самі по собі не можуть бути корисними для менеджерів”, а під інформацією - “перетворені у визначеному контексті дані, що є змістовними та корисними для конкретних користувачів” [7, 654].

М.В. Бастріков поділяє інформацію на дві групи: дані (простий, логічно невпорядкований набір фактів) та логічно впорядковані сукупності даних (в т.ч. знання) [3, 6]. Як бачимо, відповідно до цього погляду термін “інформація” може вживатися і як синонім даних, і як синонім знання, тобто залишається плутанина в термінології.

Слушним є підхід, відповідно до якого дані виступають “найпростішими елементами знання, їх ціль неоднозначна і незрозуміла, їм властивий великий ступінь свободи”. Інформація тут визначається як “ціленапрявлено оброблена сукупність даних”, а знання – як “ціленапрявлена скоординована дія” [8, 213-214]. Тобто, дані характеризуються як сукупність певних цифр, поданих без конкретної цілі, інформація – як оброблені дані відповідно до цілі управління, а знання охоплює обробку вхідних даних відповідно до встановленої мети та процес досягнення цієї мети. Про наявність знання можна говорити тільки тоді, коли мету реалізовано на практиці. Знання характеризуються здатністю накопичуватися, динамічністю, інформаційною незнищенністю та незалежністю від матеріального носія. Поряд із розглянутими поняттями досліджується також термін “мудрість”, який вказує на компетентність та дозволяє зрозуміти причину встановлення тієї чи іншої цілі й дає можливість вибрати ту ціль, яка згодом буде досягнута за допомогою знань. Додамо, що інформація ще може визначатися як спосіб (форма) представлення знань.

За наслідками аналізу ряду літературних джерел [4, 16, 8, 13, 6] побудуємо таблицю (табл. 2), де відобразимо підходи до класифікації інформації.

Таблиця 2

Підходи до класифікації інформації

№	Класифікаційні ознаки	Види інформації у відповідності до заданої ознаки
1	2	3
1	За місцем утворення	Внутрішня (про виробництво, про трудові ресурси, фінансові показники і коефіцієнти

		тощо), зовнішня (ринкова, про конкурентів, макроеко-номічна і геополітична, про постачальників, про фінансові ринки, про державне регулювання та оподаткування тощо)
2	За етапами перетворення	Вхідна, вихідна
3	За насиченістю	Достатня, недостатня, надмірна
4	За функціями управління	Прогнозна, планово-договірна, нормативно-довідкова, бухгалтерська, статистична, оперативно-технічна
5	За етапами формування	Первинна, вторинна (похідна) (публічна, приватна, підписна)
6	За відношенням до процесу обробки	Підлягає обробці, не підлягає обробці
7	За способом відображення даних	Текстова, графічна, цифрова, текстово-цифрова
8	За стабільністю	Змінна, умовно-постійна, постійна
9	За характером і призначенням	Науково-технічна, управлінська, обліково-статистична
10	За змістовою ознакою	За об'єктами відображення (трудові, матеріальні, фінансові ресурси ін.), за галузями діяльності (промисловість, торгівля тощо), за типами відносин (економічні, соціальні, технічні)
11	За організаційною ознакою	Систематизована, несистематизована
12	За ознакою об'єктивності	Вірогідна, невірогідна
13	За стратегією пошуку	Формальна і неформальна
14	Відповідно до часових меж	Історична, поточна, прогнозна
15	Залежно від рівня зацікавленості користувача	Релевантна, важлива, корисна
16	За формою передачі	Вербальна, невербальна
17	За етапами виникнення	Вихідна, похідна, проміжна
18	За періодичністю виникнення	Щоденна, щотижнева, щомісячна тощо

19	За характеризованими об'єктами	Інформація про предмети, інформація про процеси
20	За елементами структури	Реквізит, показник, масив, інформаційний потік, інформаційна база

За типом відносин інформація може бути науковою, технічною, соціальною, економічною тощо. Економічна інформація – це сукупність повідомлень економічного характеру, які можуть бути зафіксовані, передані, перетворені, збережені й використані для управління економічним об'єктом та економікою в цілому [4, 11]. Економічна інформація проявляється в різних аспектах: “як фактор виробництва, як об'єкт купівлі-продажу, як суспільне благо, як елемент ринкового механізму, як фактор конкурентної боротьби, як вид економічної діяльності, як резерв ділових і урядових кіл” [11, 20]. Якщо говорити про фінансову інформацію, то це поняття є дещо вужчим, ніж економічна інформація; фінансова інформація є складовою економічної і стосується процесів реалізації фінансових відносин на підприємстві.

Інформаційне забезпечення – це процес неперервного, цілеспрямованого відбору відповідних показників, необхідних для здійснення ефективних управлінських рішень з усіх аспектів господарської діяльності підприємства [15, 7]. В структурі фінансового механізму інформаційне забезпечення виступає як сукупність інформаційних ресурсів і способів їх організації, необхідних та придатних для реалізації аналітичних процедур, які забезпечують фінансовий бік діяльності підприємства [10, 24].

Дослідники зазначають, що інформацію можна оцінювати за такими параметрами, як обсяг, цінність, ймовірність, насиченість, відкритість, якість, репрезентативність, вживаність, інформативність, тривалість періоду, упродовж якого вона не втрачає своєї актуальності й використовується в прийнятті рішень [16, 42-47].

А.М. Ткаченко та Т.В. Лівощко поділяють методи обробки економічної інформації на дві групи (виділяючи при цьому методичні прийоми узагальнення і реалізації результатів аналізу): 1) економіко-логічні (абсолютні та відносні величини, спів ставлення, графік середніх величин, деталізація, групування, балансова ув'язка, ряди динаміки); 2) економіко-математичні (елементарна математика

(математичний аналіз), математична статистика, дослідження операцій масового обслуговування, оптимальних рішень, систематизацій, узагальнення даних, синтез) [15, 13].

Фінансова інформація повинна відповідати певним вимогам. Р.Л. Дафтом, вдало поділив всі вимоги до корисної інформації за трьома критеріями – час, форма і зміст [7, 654]. Відповідно до цього подамо перелік вимог до фінансової інформації: 1) за часовим виміром: своєчасність, терміновість (актуальність), періодичність; 2) за змістовим наповненням: точність, доречність, повнота, лаконічність, істотність, релевантність, ефективність; 3) за формальним представленням: чіткість; детальність, наглядність; зрозумілість; зіставність; конфіденційність.

До складу інформаційного забезпечення фінансового механізму управління витратами, окрім інформаційних ресурсів, можна віднести також інформаційні технології. Так, інформаційні технології – сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, інтегрованих з метою збирання, обробки, зберігання, розповсюдження, відображення і використання [інформації](#) в інтересах її [користувачів](#), а фінансові інформаційні ресурси – це носії фінансової інформації. У межах дослідження зосередимо основну увагу саме на останніх.

Фінансові ресурси можна отримати із відповідних джерел інформації – певних інформаційних сукупностей, місць, сховищ фінансової інформації. До основних джерел фінансової інформації віднесемо: державні органи; бібліотеки; компанії, що займаються дослідженнями ринку; газети і журнали; служби бізнес-інформації; бази даних підприємств; інформаційні агентства; консалтингові фірми; аудиторські компанії; Інтернет; інші.

В останні роки дедалі більшої популярності набуває Інтернет як джерело інформації (зокрема й фінансової). Інтернет – це система з'єднаних між собою комп'ютерних мереж, побудованих на підставі певних стандартів; глобальна комп'ютерна мережа [16, 162]. Першопочатково Інтернет створювався як проект розробки систем відмовостійких цифрових комунікацій для армії Агентством з наукових досліджень Міністерства оборони США (ARPA) у 60-х рр. 20-го ст. Найбільш вагомими перевагами Інтернету вважають наступні: 1) комп'ютери, що приєднані до мережі, можуть передавати тексти чи мультимедійну інформацію; 2) мережа є незалежною від

платформи і може працювати з різними операційними системами із застосуванням будь-якого комп'ютерного обладнання; 3) браузері забезпечують інтуїтивний графічний інтерфейс, що дозволяє точно та без перешкод рухатися по тексту за допомогою клацання мишею; 4) користувачі мають швидкий та дешевий доступ до інформації тощо [8, 167-168].

Основними компонентами (сервісами) Інтернету, що забезпечують його переваги, є сітка на базі Інтернет (комунікаційний форум), електронна пошта (E-mail) (дозволяє складати та відсилати електронні повідомлення), система гіпермедіа World Wide Web (WWW) (забезпечує легкий пошук інформації за допомогою клацання мишею), File Transfer Protocol (FTP) (протокол передачі файлів; сховище для інформації, що завжди є доступною), мережеві новини USENet (система телеконференцій) тощо [8, 170].

Фінансові інформаційні ресурси за відношенням до підприємства можна поділити на зовнішні та внутрішні. До складу зовнішнього інформаційного забезпечення віднесемо звіти підприємств, дані обстежень, аналітичних оглядів, засоби масової інформації (радіо, телебачення), статистичні збірники, інформаційні бюлетені, підручники, посібники, монографії, періодичну літературу, матеріали конференцій, листи-розсилання (mail-shots) тощо. В структурі внутрішнього інформаційного забезпечення виокремимо звіти підприємства (статистичні, фінансові, управлінські), результати фінансового аналізу (фінансові показники та коефіцієнти), оперативні звіти, звіти за результатами перевірок та ревізій, плани, прогнози та ін.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Загалом, інформаційне забезпечення, поряд із нормативним і правовим забезпеченням фінансового механізму, відіграє важливу роль в процесі ефективної реалізації дії останнього на об'єкт управління. Процес збору, опрацювання та використання фінансової інформації є вагомим складовою господарської діяльності підприємства. Структуризація інформаційного забезпечення на зовнішнє і внутрішнє з подальшим виокремленням відповідних складових кожного із зазначених елементів дозволяє детальніше проаналізувати його суть та зрозуміти можливості корисного використання в складі фінансового механізму управління витратами. Дослідження інформаційного забезпечення фінансового механізму є основою для

здійснення подальших пошуків у напрямку підвищення ефективності функціонування останнього та управління витратами на підприємстві.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=43515&p=1274707126206279>;
2. Закон України “Про захист економічної конкуренції” від 11.01.2001 № 2210-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2210-14>;
3. Бастриков М.В. Информационные технологии управления: Учебное пособие / М.В. Бастриков, О.П. Пономарев; Институт “КВШУ”. – Калининград: Изд-во Ин-та “КВШУ”, 2005. – 140 с.;
4. Бенько М.М. Інформаційні системи і технології в бухгалтерському обліку: монографія / М.М. Бенько. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 336 с.;
5. Войтюшенко Н.М. Інформаційні системи і технології в обліку [Текст]: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів III-IV рівня акредитації / Н.М. Войтюшенко, Л.О. Цибульська; Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, каф. ІСТУ. – Донецьк: Дон НУЕТ, 2009. – 340 с.;
6. Гужва В.М. Інформаційні системи і технології на підприємствах: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2001. – 400 с.;
7. Дафт Р.Л. Менеджмент / Р.Л. Дафт. – СПб: Изд-во “Питер”, 2000. – 832 с.;
8. Информационные технологии в бизнесе / Под ред. М. Желены. – СПб: Питер, 2002. – 1120 с. – (Серия “Бизнес-класс”);
9. Информационные технологии в экономике / Под ред. д.э.н., проф. Ю.Ф. Симонова. Серия “Высшее образование”. – Ростов на Дону: “Фэникс”, 2003. – 352 с.;
10. Кірейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент / Г.Г. Кірейцев. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 531 с.;
11. Мельниченко С.В. Інформаційні технології в туризмі: теорія, методологія, практика: монографія / С.В. Мельниченко. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2007. – 493 с.;
12. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева. – [2-е изд., исправ.]. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 479 с.;
13. Румянцева Е.Л. Информационные технологии: учебное пособие / Е.Л. Румянцева, В.В. Слюсарь; Под ред. проф. Л.Г. Гагариной. – М.: ИД “Форум”: ИНФРА-М, 2007. – 256 с.;
14. Советов Б.Я. Информационные технологии: Учеб. для вузов / Б.Я. Советов, В.В. Цехановский. – 3-е изд., стер. – М.: Высш. шк., 2006. – 263 с.;
15. Ткаченко А.М. Економічна інформація та її вплив на планування господарської діяльності промислового підприємства: Монографія / А.М. Ткаченко, Т.В. Лівощко. – Запоріжжя: Видавництво ЗДІА, 2007. – 182 с.;
16. Шквір В.Д. Інформаційні системи і технології в обліку: Навч. посібн. / В.Д. Шквір, А.Г. Загородній, О.С. Височан. – К.: Знання, 2007. – 439 с.